

Бухгалтерський облік в Україні : проблеми законодавчого регулювання

У статті досліджено проблеми законодавчого регулювання в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення.

бухгалтерський облік, закон, регулювання

Постановка проблеми та її актуальність. Проведення Україною економічних реформ, основною метою яких є перехід до ринкової системи господарювання, обумовлено необхідністю реалізації стратегічного курсу нашої держави на інтеграцію з міжнародним економічним співтовариством. Це вимагає відповідного інформаційного забезпечення.

У зв'язку з тим, що бухгалтерський облік є основою інформаційного забезпечення та одним із важливих інструментів збору, узагальнення й обробки інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання для прийняття обґрунтованих управлінських рішень розробка нормативно-правового забезпечення бухгалтерського фінансового обліку відповідно до міжнародних стандартів в умовах переходу вітчизняної економіки до ринку стала об'єктивною необхідністю. Аналіз нормативно-правового забезпечення цього обліку в Україні свідчить про те, що воно не повністю відповідає вимогам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) і потребує вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед видатних зарубіжних вчених, що здійснили вагомий внесок в розвиток напрямів регламентації бухгалтерського обліку слід назвати: С.Д. Брода, В.В. Вернтца, А. Дженнінгса, А.Ч. Літтлтона, Д.О. Мея, В.Е. Патона, Д. Форрестера, І.Ф. Шера; радянських та вітчизняних вчених: О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, М.Я. Дем'яненка, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, С.А. Николаєву, В.Д. Новодворського, П.Т. Саблука, В.В. Сопка, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова, В.Г. Швеца.

Цілі статті. Метою статті є осмислення проблем бухгалтерського обліку та шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Розроблення та впровадження нормативно-правового забезпечення бухгалтерського фінансового обліку відповідно до міжнародних стандартів є поки що невирішеною проблемою в Україні.

На створення і функціонування нормативно-правового забезпечення бухгалтерського

фінансового обліку в кожній країні впливають такі фактори:

- діяльність провідних теоретиків і професійних організацій;
- економічні наслідки від прийнятої цієї чи іншої облікової системи;
- загальна економічна ситуація в державі;
- податкова політика;
- національні особливості;
- користувачі та цілі, які вони ставлять перед собою;
- юридичне середовище;
- джерела фінансування;
- мова;

- загальна атмосфера в країні (напружена чи спокійна) [1; С. 4].

Законом “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” передбачено, що з 1 січня 2000 р. нормативно-правове регулювання питань методології бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності здійснюється в нашій державі Міністерством фінансів, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та інші нормативно-правові акти в межах його повноважень.

Введення в дію Закону від 16.07.99р. «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» можна, по суті, назвати початком формування специфічної підгалузі права – системи законодавчих і нормативних актів з бухгалтерського обліку і звітності – «бухгалтерського права». Прийняття закону «зрівняло в правах» норми бухгалтерського обліку з нормами інших галузей права, підвищує статус норм бухгалтерського обліку, ставить бухгалтерський облік на один шабель із податковим законодавством. Ця обставина має важливе значення при розгляді суперечок, що вирішують протиріччя чинного законодавства.

Проте, при формуванні системи нормативного регулювання методи регулювання бухгалтерського обліку залишилися такими ж, якими були в часи планової економіки - адміністративними.

На сьогодні нормативна база бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні розроблена на основі класичного індуктивного підходу (який передбачає перехід від часткового до загального). Як часткове в даному випадку виступали Закон про бухгалтерський облік і окремі стандарти (ПСБО), як загальне – вся нормативна база, яку було передбачено створити в процесі реформи.

Формування системи при класичному підході відбулось шляхом злиття її компонентів (стандартів), розроблених окремо, і відбувалось поетапно:

1 етап - визначення цілей функціонування окремих підсистем. Відносно до реформи бухгалтерського обліку це означає постановку мети створення того або іншого ПСБО відповідно завдання, поставленого розробникам стандартів;

2 етап - аналіз інформації, необхідної для формування окремих підсистем (ПСБО), тобто розгляд положень еквівалентних МСФЗ; 3 етап – формування підсистеми/стандарту, які в сукупності, власне, і утворили систему бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Недолік індуктивного підходу в тому, що сформована на його основі система нормативного регулювання бухгалтерського обліку і фінансової звітності носить фрагментарний характер через відсутність єдиної методологічної бази.

В результаті індуктивного підходу стандарти, як і Закон, нерідко вступають у протиріччя з уже діючими ПСБО, в зв'язку з чим доводилось міняти редакцію спочатку прийнятих стандартів (в Законі і перших 6 ПСБО на протязі 2000- 2008 р. внесено близько 80 змін). Отже, можна зробити цілком обґрунтований висновок про неефективність класичного індуктивного підходу до розробки стандартів з погляду як самого змісту нормативних документів, так і пов'язаних з індуктивним підходом високих альтернативних витрат.

Методологічна основа при розробці нормативної бази з бухгалтерського обліку вимагала використати системний підхід, який означає, що кожна система (в цьому випадку система ПСБО) є інтегрованим цілим навіть тоді, коли вона складається з окремих підсистем (стандартів). На відміну від класичного він передбачає послідовний перехід від загального до часткового, основа - кінцева мета, задля чого створюється система [2; С. 8].

Основною метою нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні є встановлення єдиних для всіх підприємств правил його ведення, які гарантують і захищають інтереси користувачів фінансової звітності і визначення перспектив та основних напрямків удосконалення його з урахуванням загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів.

Робота зі створення нової системи нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку в нашій країні, яка би відповідала вимогам ринкових умов господарювання, розпочалася лише після створення Методологічної ради з бухгалтерського обліку та прийняття Кабінетом Міністрів України “Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів” (постанова № 1706 від 28 жовтня 1998 р.) і продовжуються донині. Одним із важливих її результатів є побудова загалом нової вітчизняної нормативно-правової системи забезпечення бухгалтерського обліку, котра орієнтована на задоволення потреб усіх зацікавлених користувачів фінансової інформації з врахуванням вимог МСБО [3; С. 14].

Проаналізувавши Закон “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” й інші законодавчі акти, можна зробити висновок, що між ними існують деякі неузгодженості. Так, у вказаному законі зазначено, що фінансова, податкова, статистична та інші види звітності складаються підприємствами, які використовують грошовий вимірник, на основі даних бухгалтерського обліку, а Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств” передбачено, що податкова звітність складається за даними податкового обліку. Це призвело того, що сьогодні підприємства змушені вести два види обліку – бухгалтерський фінансовий і податковий. Ведення двох обліків у практиці спричиняє виникнення помилок і перекручень у бухгалтерському фінансовому обліку та недостовірне визначення фінансових результатів і в кінцевому випадку суттєво впливає на прийняття обґрунтованих управлінських рішень не тільки керівництвом підприємства, а й іншими користувачами фінансової інформації. З метою усунення зазначених недоліків усі законодавчі акти, які тією чи іншою мірою стосуються питань обліку, на нашу думку, повинні проходити експертизу в Методологічній раді з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України.

Висновки. Отже, законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Україні потребує вдосконалення. В зв'язку з введенням у дію нової нормативно-правової системи забезпечення бухгалтерського обліку необхідно:

1. Систематизувати законодавчі акти та нормативні документи, що стосуються питань ведення обліку, в Бухгалтерському кодексі України.
2. Переглянути первинні облікові документи відповідно до вимог П(С)БО.
3. Внести зміни до комп'ютерних бухгалтерських програм із урахуванням вимог національних П(С)БО і Плану рахунків.
4. Передбачити сертифікацію (визначення кваліфікаційної придатності) бухгалтерів, найдоцільніше за взірцем британсько-американської моделі, оскільки професійний рівень бухгалтера суттєво впливає на повноту і достовірність фінансової звітності, прийняття на її основі обґрунтованих щодо фінансового стану підприємства рішень різними користувачами інформації. Вже нині необхідно розробити програму підготовки і сертифікації професійних бухгалтерів.

Список літератури

1. Белоусова, І. Розвиток бухгалтерської професії як важливий чинник подолання економічної кризи в Україні [Текст] // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 5. – С.3-6.
2. Кіндрацька, Л. Бухгалтерська професія в Україні: реальність і перспективи [Текст] / Л. Кіндрацька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №11. – С.6-11.
3. Задорожний, З. Проблемні питання обліку руху матеріальних необоротних активів [Текст] / З. Задорожний // Бухгалтерський облік і аудит. - 2009. - № 10. – С.12-16.

Одержано 10.09.10